

Ogólnopolska Konferencja Naukowa

Dzieje i perspektywy kultury

Ogólnopolska Konferencja Naukowa

Dzieje i perspektywy kultury

Redakcja:
Ewelina Chodźko
Aleksandra Surma

Lublin 2019

Ogólnopolska Konferencja Naukowa

Dzieje i perspektywy kultury

24.05.2019 r.

Redakcja:

Ewelina Chodźko

Aleksandra Surma

Skład i łamanie:

Magdalena Jaškowiak

Projekt okładki:

Marcin Szklarczyk

© Copyright by Fundacja na rzecz promocji nauki i rozwoju TYGIEL

ISBN 978-83-66261-18-1

Wydawca:

Fundacja na rzecz promocji nauki i rozwoju TYGIEL

ul. Głowackiego 35/348

20-060 Lublin

www.fundacja-tygiel.pl

Komitet Naukowy

prof. dr hab. Andrzej Kokowski
dr hab. Stanisława Niebrzegowska-
Bartmińska, prof. nadzw. UMCS
dr hab. Katarzyna Smyk, prof. UMCS
dr hab. Marcin Brocki
dr hab. Urszula Kusio
dr Agnieszka Kościuk-Jarosz
dr Agata Kusto
dr Beata Lisowska
dr Mariola Tymochowicz

Komitet Organizacyjny

Ewelina Chodźko
Alicja Danielewska
Magdalena Jaškowiak
Aneta Kasprzak
Kamil Maciąg
Monika Maciąg
Justyna Marek
Aleksandra Surma
Marcin Szklarczyk
Kamila Talarek
Karol Wieczorkiewicz
Barbara Wrzyszc

Organizator

Fundacja
TYGIEL

Patroni Honorowi

Marszałek
Województwa Lubelskiego
Jarosław Stawiarski

STOWARZYSZENIE
TWÓRCÓW
LUDOWYCH

PATRONAT
HONOROWY

PREZYDENT MIASTA LUBLIN
KRZYSZTOF ŻUK

Patroni Medialni

tradycja
muzyka świata
i okolic

**Pismo
Folkowe**

 KulturaLudowa.pl

SPIS TREŚCI

Wystąpienia Gości Honorowych

Archeologia – nauka emocjonalna 13

Perspektywy ochrony kultury w Polsce
– aspekt monitoringu Krajowej listy niematerialnego
dziedzictwa kulturowego 14

Wystąpienia uczestników

Adaptacyjna funkcja tekstów prawnych
na przykładzie Kodeksu Hammurabiego 17

Aesthetica curiosa jako fenomen kulturowy doby baroku 18

Autorefleksja estetyczna Karola Szymanowskiego w kontekście
repcji jego twórczości 19

Bronisław Malinowski – badacz i użytkownik kultur.
Wielojęzyczne teksty antropologa jako zapis jego kompetencji
wielojęzycznej i międzykulturowej 20

Cieszyńska Orkiestra Dęta Uniwersytetu Śląskiego
– Jubileusz 30-lecia. Dokonania i perspektywy działalności 21

Dwuznaczna spuścizna niepodległości na południowych kresach
Polski – kulturowa i językowa tożsamość Spisza i Orawy 22

Dziwny problem jednej kultury w badaniach psychologicznych 23

Filozofia przypadku
w „Nieźnośnej lekkości bytu” Milana Kundery 24

Grupowa terapia współczesnym teatrem tańca
jako forma wspomagająca leczenie 25

Herbata w kulturze tureckiej 26

Instrumentalna muzyka kameralna kompozytorów Górnego Śląska
w II połowie XX wieku. Ogląd warsztatu twórczego 27

„Krótkie zebranie historyjey z Pisma Świętego o Judycie”
– karta z dziejów kultury muzycznej i literackiej
siedemnastowiecznej Polski 29

Kultura alkoholu w Mołdawii. Na podstawie własnych obserwacji	30
Kultura moralna społeczeństwa płynnej nowoczesności w ujęciu Z. Baumana	31
Kultura pracy osób pozbawionych wolności we współczesnych więzieniach polskich w aspekcie ich deklarowanej przynależności do nieformalnych struktur podkultury więziennej – próba charakterystyki... ..	32
Kulturowo-religijny wymiar piwowarstwa w okresie średniowiecza i początkach nowożytności	33
Literacka emancypacja romantycznych grup poetyckich w periodykach warszawskich lat 1829-1830. W kręgu „Melitele”	34
Miejsce Sztuki Krytycznej w Kulturze – Sztuka Krytyczna dziś	36
O roli kultury w kształtowaniu pamięci historycznej na przykładzie współczesnej literatury latynoskiej	37
Prawo kanoniczne w polskiej kulturze prawnej	38
Na styku nauki i sztuki. Metoda etnoteatru, jako przykład pracy w teatrze amatorskim na postawie pracy Teatru Naumionego z Ornontowic	39
Na styku nauki i sztuki. Metoda etnoteatru w badaniach kulturoznawczych – próby warsztatowe	40
Problem etniczności mieszkańców wzgórz Judy w okresie późnego brązu i żelazie I i IIA	41
Poetycki Underground, czyli lokalna inicjatywa artystyczna	42
Przedkulturowy archetyp, czy kulturowe źródło tradycji? O przedwerbalnym i przedobrazowym sposobie istnienia dzieła sztuki na przykładzie filmu Lecha Majewskiego „Szkłane usta”	43
Przestrzeń ciała, ciało w przestrzeni. Strategie wykorzystania ciała we współczesnym performansie artystycznym w Polsce	45
Pytania o „długie trwanie” średniowiecza i jego pożytki na dziś. Braudelowska <i>longue durée</i>	46
Strong is the new sexy? Analiza porównawcza prezentacji ciała osób uprawiających Fitness sylwetkowy lub Crossfit na portalu Instagram.....	47

Tam gdzie narodziła się retoryka. O kulturze prawnej starożytnej Grecji	49
Uniwersytet jako pars pro toto kultury apolityczności	50
Wpływ folkloru słowiańskiego na twórczość fortepianową Franza Xavera Mozarta	51
Zjawisko teatru neapolitańskiego na przykładzie twórczości Raffaella Vivianiego	52
Związki intertekstualne w mojej operze Polonica Rustica „Polskie Malowanki” (2018)	53

**Wystąpienia
Gości Honorowych**

Archeologia – nauka emocjonalna

prof. dr hab. Andrzej Kokowski, Zakład Archeologii Środkowo- i Wschodnioeuropejskiego *Barbaricum*, Instytut Archeologii, Wydział Humanistyczny, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

W potocznym rozumieniu archeolog jawi się jako awanturniczy odkrywca skarbów, w jak najbardziej bajkowym rozumieniu definicji tego słowa. „Bolesne” są też konfrontacje przeciętnego badacza starożytności z „najbardziej znanym archeologiem”, jakim jest... Indiana Jones, której wynik jest zazwyczaj co najmniej rozczarowujący. Jeszcze trudniej przekonać przeciętnego zjadacza chleba, że wydobyte z trudem i w mozole skorupki naczyń, odpryski kości i kamieni są dokumentem historycznym stanowiącym skarb kulturowego dziedzictwa. Jaka więc jest archeologia naprawdę? Jakimi skarbami się zajmuje i jaka jest jej funkcja społeczna, kulturowa, polityczna w dzisiejszych, burzliwych czasach? Mało kto zdaje sobie sprawę z tego, jak ciężkim jest zawód archeologa, ilu wymaga wyrzeczeń i jak z jakim trudem wrywa się powody do satysfakcji. Zawodowa droga archeologa naznaczona jest nie tylko sukcesami o których głośzą media, ale również porażkami o których staramy się milczeć i pomyłkami, które powracają w najczarniejszych snach. Nie można też zapomnieć, że archeologia jest nauką permanentnie interdyscyplinarną, a to kreuje nauką przygodę porównywalną do wyprawy przez niezbadane bezdroża Amazonii. Archeologia i emocje są jak rodzeństwo; tak jak rodzeństwo mają momenty zgodnego zasiadania przy wspólnym stole i dystansowania się od siebie na lata.

Dobry los dał mi szansę bycia archeologiem.

Perspektywy ochrony kultury w Polsce – aspekt monitoringu Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego

*dr hab. Katarzyna Smyk, prof. UMCS, K_Smyk@wp.pl, Zakład Kultury Polskiej,
Instytut Kulturoznawstwa, Wydział Humanistyczny UMCS; Rada ds. Niematerialnego
Dziedzictwa Kulturowego przy Ministrze Kultury i Dziedzictwa Narodowego*

Jednym z elementów systemu ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego w myśl Konwencji UNESCO z 2003 roku jest w Polsce Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Jej istnienie dobiega pięciu lat, a to oznacza, że w 2019 roku powinno odbyć się monitorowanie pierwszych zjawisk wpisanych na listę. Trwa opracowanie założeń i procedur tego monitoringu – w te prace włącza się również proponowany referat. Uważam bowiem, że byłoby idealnie, gdyby w ten proces włączyły się wszystkie środowiska zaangażowane w ochronę dziedzictwa polskiej kultury na różnych poziomach administracyjnych, o różnych specjalnościach, dysponujący różnego typu narzędziami. W referacie postaram się zatem postawić najpilniejsze pytania i zarysować na nie odpowiedź: 1) cele i efekty monitoringu; 2) ustalenie, co chcemy monitorować; 3) zasady nadrzędne, jakimi należy się kierować, opracowując wytyczne do monitoringu; 4) jak monitoring może przełożyć się na wzmożenie działań ochronnych. Uważam zarazem, że dyskusja nad tymi kwestiami jest istotna dla perspektyw polityki kulturalnej w naszym kraju. Monitorowanie elementów niematerialnego dziedzictwa kulturowego proponuję bowiem postrzegać jako jeden z etapów organizowanego i realizowanego w Polsce procesu strategicznego zarządzania niematerialnym dziedzictwem kulturowym.

Wystąpienia uczestników

Adaptacyjna funkcja tekstów prawnych na przykładzie Kodeksu Hammurabiego

Wiesław Szalaj, *wshalaj@o2.pl*, Wyższa Szkoła Filologiczna we Wrocławiu, Wydział Neofilologii

Jeżeli prawdziwe jest stwierdzenie Newberga et al. (2002: 15), że celem każdego żywego mózgu jest zwiększenie szans przetrwania organizmu którym mózg zarządza, to prawdziwa jest konkluzja, że język i kultura, jako produkty mózgu, również zwiększają szansę przetrwania organizmu zarządzanego przez ten mózg. Prezentacja udowadnia tę hipotezę w kulturowym obszarze prawa, zdefiniowanego jako „zbiór norm prawnych określających, w jaki sposób podmiot prawa jest zobowiązany się zachować” (Helios, Jedlecka 2015: 17), na przykładzie adaptacyjnego wpływu tekstów i języka Kodeksu Hammurabiego (stworzonego w Babilonie w XVIII wieku p.n.e.) na prawodawcę, jego poddanych, tłumaczy, badaczy tekstu, oraz czytelników tłumaczeń i tematycznych opracowań. Konkluzją jest stwierdzenie, że Kodeks, jako specyficzna przestrzeń dla intencji wyrażonych w języku prawa, może być stabilizującym, porządkującym, edukującym i wychowującym stymulatorem rozwoju (indywidualnego i społecznego) użytkowników tekstu prawnego, który sugeruje im (stanowi inspirację dla) możliwości adaptacji (przystosowania się) do środowiska w którym żyją i przetrwania (przedłużenia swej egzystencji) w nim. Prawdziwość przedstawionej konkluzji jest ilustrowana przykładami zachowań wymienionych wyżej grup użytkowników Kodeksu (i jego opracowań) od starożytności do czasów współczesnych, dzięki studiom wykonanym w dostępnych źródłach przez autora prezentacji.

Aesthetica curiosa jako fenomen kulturowy doby baroku

Katarzyna Strużyńska, *maddlen0818@gmail.com*, *Katedra Historii Literatury Staropolskiej, Wydział Nauk Humanistycznych, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II*

Tematem wystąpienia jest wczesnonowoczesny paradygmat estetyczny, często określany mianem *aesthetica curiosa*. Zjawisko to wpisywało się w szerszy nurt, którym była barokowa kultura ciekawości. W referacie przedstawiony zostanie właściwy dla XVI i XVII wieku smak, który charakteryzował się upodobaniem do rzeczy niezwykłych, oryginalnych, rzadkich, zagadkowych, nowych. W pracy zostaną zaprezentowane najważniejsze prądy estetyczne oraz założenia, którymi kierowali się dawni artyści, tworząc swe dzieła. Na tle prezentowanego zjawiska zostaną ukazane takie fenomeny kultury dawnej jak: gongoryzm, marinizm, konceptyzm czy manieryzm, dla których *aesthetica curiosa* stanowiła wspólny punkt odniesienia. Uwaga zostanie też poświęcona pewnym popularnym wśród ówczesnych elit postawom i modelom życia, które skłaniały się ku estetyzacji wszelkich dziedzin egzystencji, zdradzając tym samym inklinacje do wyrafinowania i wykwintu. Wskazana zostanie geneza oraz skala zjawiska – *aesthetica curiosa* realizowała się bowiem nie tylko na polu sztuki; jej zasięg był większy, bowiem w istotny sposób oddziaływała na gusta oraz kształtowała sferę obyczajowości, a także stylu życia. Temat ten zostanie przedstawiony w szerszym kontekście panującej wówczas atmosfery intelektualnej, u źródeł której stały takie idee jak pansemiotyzm, idea unitas, idea mikro- i makrokosmosu. Stanowiły one jednocześnie fundament ideowo-filozoficzny dla omawianej tendencji kultury dawnej. Takie ujęcie prezentowanej tematyki pozwala na wykazanie, że okres wczesnonowoczesny, choć bogaty w różnorodne zjawiska, ostatecznie był wewnątrznie spójny i koherentny. Zagadnienie to wydaje się być niezwykle istotne z perspektywy historii kultury, a jego świadomość pozwala na lepsze zrozumienie najwybitniejszych dzieł epoki, jak i następujących w kulturze przemian.

Autorefleksja estetyczna Karola Szymanowskiego w kontekście recepcji jego twórczości

Hanna Holeksa, hanna.holeksa@onet.pl, Instytut Muzyki Kameralnej, Wydział Fortepianu, Organów, Klawesynu, Muzyki Dawnej i Jazzu, Akademia Muzyczna im. G. i K. Bacewiczów w Łodzi, www.amuz.lodz.pl

Praca konfrontuje autorefleksję estetyczną Karola Szymanowskiego z recepcją jego twórczości w latach aktywności kompozytorskiej. Szczególne miejsce ma tu zagadnienie twórczości narodowej i jej różnorakie konteksty – estetyczne i społeczno-polityczne. Autorefleksja estetyczna w połączeniu z kontekstem receptywnym twórczości Szymanowskiego jest niezwykle interesującym zjawiskiem zważywszy na fakt, iż twórca częstokroć reagował na poszczególne wyrażane publicznie opinie o jego muzyce. Występuje tu zależność receptywna: autorefleksja kompozytora – publiczna prezentacja dzieła – przejaw recepcji w formie publikowanej krytyki – refleksja kompozytora definiująca jego stanowisko w kwestii owej recepcji. Interesujące jest zjawisko szeroko pojętej twórczości narodowej, rozpatrywane w kontekście poglądów estetycznych kompozytora i ich ewolucji: czyli od negacji do fascynacji na przestrzeni wielu lat. Istotnym elementem były oczekiwania ówczesnych odbiorców sztuki muzycznej, będące wynikiem określonej sytuacji społeczno-politycznej. Dorobek piśmienniczy i korespondencja są źródłami informacji dotyczących zapatrywań Szymanowskiego na muzykę jego czasów, a ewolucja języka muzycznego jest widoczna nie tylko w dziełach Szymanowskiego, ale też w szeroko wyrażanych poglądach estetycznych. Zestawienie tych danych z kontekstem receptywnym daje obraz twórcy i jego czasów, ich wzajemnego oddziaływania. Dla wykonawcy utworów Szymanowskiego, oraz badacza jego twórczości są to informacje bezcenne, dające odpowiedzi na pytania dotyczące zagadnień interpretacyjnych.

Bronisław Malinowski – badacz i użytkownik kultur. Wielojęzyczne teksty antropologa jako zapis jego kompetencji wielojęzycznej i międzykulturowej

*Anna Mazur, annamazur1507@gmail.com, Katedra Współczesnego Języka Polskiego,
Wydział Polonistyki, Uniwersytet Jagielloński, www.polonistyka.uj.edu.pl*

Bronisław Malinowski, antropolog i badacz kultur, jako osoba wielojęzyczna korzystał z rezerwuaru kilku kodów językowych w codziennej komunikacji w trakcie swojego życia, był zatem użytkownikiem kultur izomorficznych z tymi językami. Znajomość języka polskiego, niemieckiego, angielskiego i kiriwiny pozwalała mu współuczestniczyć w życiu czterech wspólnot kulturowych, a także umożliwiała współtworzenie w ich obrębie dyskursu interkulturowego i transkulturowego. Wielojęzyczna kompetencja językowa antropologa została zapisana w jego tekstach wielojęzycznych, do których zaliczają się dziennik intymny („Dziennik w ścisłym znaczeniu tego wyrazu”) oraz listy do żony („The Story of a Marriage: The Letters of Elsie Masson and Bronisław Malinowski”) – są one świadectwem kontaktów językowych i międzykulturowych, którymi świadomie zarządzał Malinowski. Antropolog interpretował konkretny język używany w tekście oraz kulturę, którą przywoływał, za pomocą kolejnych znanych mu języków i kultur, co sprawiało, że w sposób autonomiczny i twórczy wykorzystywał swoją kompetencję wielojęzyczną i wielokulturową. Tworzył przy tym teksty ze swej natury heterogeniczne, a mimo to spójne. Celem referatu jest zatem prześledzenie związków językowo-kulturowych w wielojęzycznych tekstach Malinowskiego. Ich analiza implikuje lingwistyczny opis zawartych w nich wykładników transkodowych (przełączanie/przemienność kodów, z/mieszanie kodów i interferencje) oraz określenie ich funkcji i kontekstów użycia w perspektywie inter- i transkulturowej.

Cieszyńska Orkiestra Dęta Uniwersytetu Śląskiego – Jubileusz 30-lecia.

Dokonania i perspektywy działalności

Karol Pyka, pyk4@poczta.onet.pl, Zakład Muzyki Rozrywkowej, Instytut Muzyki, Wydział Artystyczny, Uniwersytet Śląski, www.us.edu.pl

Kultura muzykowania na instrumentach dętych na Śląsku ma swoje długie tradycje zarówno związane z działalnością wojskową, jak i ludową na tych terenach. W dobie rewolucji przemysłowej liczne zakłady pracy – przede wszystkim kopalnie, posiadały swoje orkiestry stanowiące ich wizytówkę, które jednocześnie miały silny wpływ na kształt krajobrazu kulturalnego regionu. Na kanwie tej tradycji w 1987 r. zrodziła się idea utworzenia orkiestry dętej przy ówczesnym Instytucie Wychowania Muzycznego Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie. Prowadzenie Zespołu powierzono, znanemu z licznych osiągnięć, kapelmistrzowi orkiestr dętych mgr. Stanisławowi Śmietanie, którego wkład w organizację oraz prowadzenie Orkiestry studenckiej przyniósł liczne sukcesy. Od roku akademickiego 2012/2013 Orkiestrę przejął dr Karol Pyka, absolwent cieszyńskiego Instytutu Muzyki Wydziału Artystycznego Uniwersytetu Śląskiego.

Zespół uczestniczy zarówno w wydarzeniach artystycznych organizowanych przez Alma Mater, jak też reprezentuje Uczelnię podczas krajowych i zagranicznych koncertów. Studenci, dzięki uczestnictwu w życiu muzycznym Cieszyńskiej Orkiestry Dętej UŚ nabierają doświadczenia w grze w zespole tego typu zapoznając się z repertuarem, zdobywając doświadczenie sceniczne oraz poprzez samodzielne prowadzenie koncertów w roli dyrygentów.

Obecnie zaobserwować można gwałtowne zmiany gospodarcze, społeczne oraz kulturowe w obrębie małych i dużych miast Górnego Śląska oraz innych regionów. Pojawiają się nowe organizacje i stowarzyszenia, działając na zasadach komercyjnych bądź półkomercyjnych. Starają się one odpowiedzieć na zapotrzebowanie społeczne oraz pielęgnować tradycje utrwalone przez dziesięciolecia. Działalność Cieszyńskiej Orkiestry Dętej UŚ na tym tle stanowi cenny wkład w podtrzymanie kultury muzykowania na instrumentach dętych, jednocześnie przyczyniając się do krzewienia tego rodzaju działalności kulturalnej zarówno w regionie, jak i poza jego granicami.

Dwuznaczna spuścizna niepodległości na południowych kresach Polski – kulturowa i językowa tożsamość Spisza i Orawy

*Grażyna Maria Teresa Branny, grbry@interia.pl, Katedra Filologii Angielskiej,
Wydział Pedagogiczny, Akademia Ignatianum, Kraków*

Referat dotyczy mało znanego ogólnie w Polsce faktu, iż 100-lecie odzyskania Niepodległości na południowych kresach Polski, tj. na Spiszu i Orawie, datuje się dopiero na rok 1920. Referat nakreśla historyczne i polityczne uwarunkowania tego faktu, uwzględniając ówczesną sytuację polityczną w Europie, pozycję Polski na arenie międzynarodowej, jej stosunki z nowopowstałą Czechosłowacją oraz stan wyższej konieczności obrony Kraju przed bolszewicką Rosją, co spowodowało rezygnację przez ówczesne władze Polski z przygotowywanego dla tych terenów plebiscytu w sprawie przebiegu granicy z Czechosłowacją tamże. Wskutek tego, pod naciskiem Czechosłowacji – mimo interwencji Ignacego Paderewskiego oraz wizyty w Paryżu delegacji górali Spisza i Orawy – Rada Ambasadorów ostatecznie sama wytyczyła owe granice. W rezultacie po drugiej stronie granicy znalazło się wówczas dwa razy więcej etnicznie polskiej ludności Górnego Spisza i Orawy, wg spisu z 1921 roku, aniżeli w granicach Polski. Niniejszy referat rzuca światło na szereg historycznych, kulturowych, etnicznych i językowych uwarunkowań oraz sprzeczności spowodowanych ową decyzją na obecnym Spiszu i Orawie, gdzie, wskutek zaszłości historycznych sięgających XVII oraz okresu zaborów, pewna część ludności, pozbawiona świadomości swoich korzeni mających potwierdzenie zwłaszcza w zagranicznych archiwach historycznych i etnograficznych, nie umie do dzisiaj określić jednoznacznie swojej przynależności narodowej. Przyczyna tego zjawiska, którą zdefiniował 100 lat temu w swej książce „Moja droga do Polski” wielki budzieli polskości ks. Ferdynand Machay – iż „tej ludności nikt nigdy nie powiedział przez ostatnie 100 lat, że jest polską” – wciąż pozostaje niezmienna, a na tych terenach stypendia szkolne funduje rząd w Bratysławie zamiast w Warszawie, gdyż ten ostatni nie jest nawet świadom takiej konieczności. Celem niniejszego referatu jest rozbudzenie świadomości tożsamości narodowej ludności Spisza i Orawy zarówno u niej samej, jak i u decydentów w stolicy.

Dziwny problem jednej kultury w badaniach psychologicznych

Natalia Siekiera, natalia.siekiera@up.krakow.pl, Katedra Psychologii Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Wystąpienie dotyka problemu pomijania kontekstu kulturowego i różnic kulturowych w badaniach mainstreamowej psychologii. Psychologia jako dziedzina naukowa nie uwzględniając różnic i aspektu niszy kulturowej grupy badawczej zamiast być nauką przedstawiającą uniwersalną prawdę o człowieku, staje się indygeniczną dziedziną badawczą skupioną na wąskiej grupie badanej jaką są zachodni studenci z klasy średniej.

Debata poruszająca problem trwa już od 10 lat, odkąd Jeffrey Arnett w 2008 roku zwrócił uwagę, iż w przestrzeni naukowej największe czasopisma naukowe amerykańskiego stowarzyszenia psychologicznego poświęcone psychologii rozwojowej i psychologii ogólnej okazują się w znacznej większości ignorować aspekt kulturowo-społeczny pochodzenia prób badawczych. Pomimo dziesięciu lat od publikacji jego artykułu sytuacja w przestrzeni naukowej nie wydaje się odmienna i kulturowe pomijanie dalej występuję. Wystąpienie wsparte wiedzą z badań psychologii kulturowej oraz psychologii międzykulturowej ma na celu wyjaśnienie dlaczego tak kulturowo zmonopolizowana grupa badań nie daje oglądu na całe spektrum zachowań ludzkich. Porusza także pytanie dlaczego mimo rosnącej świadomości kulturowej tak trudno publikować badania kulturowo zależne. Celem towarzyszącym krytyce jest zwrócenie uwagi na to co wnoszą badania kulturowe i dlaczego badania międzykulturowe powinny być podejmowane w każdej dziedzinie badań z zakresu nauk społecznych. Zakończenie będzie próbą znalezienia „złotego środka” we współczesnej psychologii, która mogłaby być dziedziną kulturowo inkluzywną.

Filozofia przypadku **w „Niežność lekości bytu” Milana Kundery**

Sara Kurowska, sarakurowska@o2.pl, Zakład Literatury XX i XXI wieku, Instytut Filologii Polskiej i Logopedii, Wydział Filologiczny, Uniwersytet Łódzki, <http://filolog.uni.lodz.pl/klp2021/>

Puntem wyjścia pracy są teoretyczne rozważaniem na temat roli przypadku w dziejach kultury europejskiej.

Michał Heller, powołując się na tytuł książki Iana Hackinga „The Taming of Chance”, pisał: „Z przypadkiem nie wystarczy się tylko oswoić, przyzwyczaić się do niego, zgodzić się na to, że jest. Należy go poskromić trochę jak dziką bestię, którą trzeba zmusić do uległości. Bardzo często rolę osvajania czegoś groźnego spełnia filozofia. Można zaryzykować stwierdzenie, że refleksja filozoficzna powstała po to, by w ten sposób poskromić również przypadek”. Z irracjonalną bestią przypadku próbowano poradzić sobie, jak zauważa Marquard, dzięki „rozumowi ekskluzywnemu”, nastawionemu na stworzenie racjonalnej wizji rzeczywistości poprzez wyłączenie z niej „momentów przypadkowych”. Początków działania „rozumu ekskluzywnego” dopatruje się Marquard w starożytnej Grecji, w pełni ukonstytuował się on jednak dopiero na przełomie XVIII i XIX wieku, kiedy kultura europejska wytworzyła różne „instytucje” mające wyłączyć przypadek z wizji rzeczywistości: z jednej strony technologię i nauki ścisłe, z drugiej – racjonalistyczne i pozytywistyczne systemy filozoficzne. W dalszej części pracy poddana została analizie powieść Milana Kundery „Nieżnośna lekkość bytu”, która obnaża przypadkowość tkwiącą u źródeł bytu ludzkiego. Bohater powieści, Tomasz, pragnął, by wszystkie elementy jego życia układały się jak motywy Beethovenowskiego kwartetu „Es muss sein”. Powołanie lekarskie było głównym motywem życiowego kwartetu bohatera, do którego z czasem dołączył motyw miłości do Teresy. Kiedy wraca dla Teresy z emigracji, łądzi się, że miłość do niej wybrzmiewa jako „Es muss sein” jego egzystencji. Muzyką Beethovena nie udaje mu się jednak zagłuszyć wątpliwości, które podsuwa świadomość – miłość ta jest jedynie efektem sześciu śmiesznych przypadków.

Grupowa terapia współczesnym teatrem tańca jako forma wspomagająca leczenie

Martyna Węglińska, *tyna.weglinska@gmail.com*, studentka II roku studiów magisterskich *Animacji Kultury na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie*

Autorka zapoznaje czytelnika z efektami swojej pracy badawczej przeprowadzonej z udziałem osób chorych uczestniczących w grupowej terapii współczesnym teatrem tańca, z wykorzystaniem metod pracy amerykańskiej tancerki i terapeutki Anny Halprin. Publikacja opisuje chorobę w kontekście zjawiska socjologicznego oraz wskazuje na znaczenie wsparcia społecznego osób dotkniętych problemami zdrowotnymi. W artykule omówiono historię i skuteczność grupowych form terapeutycznych ze szczególnym uwzględnieniem grupowej psychoterapii tańcem i ruchem. Czytelnikowi została przybliżona sylwetka Anny Halprin, jej metoda terapeutycznego teatru tańca i technika nazwana przez samą twórczynię „psychokinetycznym procesem wizualizacji”. Autorka artykułu przedstawiła proces badawczy przeprowadzonego warsztatu z grupą trzynastu osób. Był to trwający dziesięć dni cykl zajęć mający na celu poszerzenie świadomości własnego ciała, szczególnie istotnej w życiu z dolegliwościami fizycznymi. Terapia miała także za pomocą tańca, ruchu oraz pracy z rysunkiem nauczyć rozumienia i wyrażania emocji, które pojawiają się w sytuacji doświadczenia choroby. Innym celem było przyjrzenie się wzajemnym relacjom i społecznym interakcjom osób chorych. Obserwacji poddane zostało wzajemne wsparcie uczestników biorących udział w badaniu. Pod wpływem cyklu terapeutycznego nastąpiło powstanie silnych więzi emocjonalnych pomiędzy uczestnikami wyrażające się, podczas trudnego dla większości procesu, wzajemnym oparciem i akceptacją.

Herbata w kulturze tureckiej

Agnieszka Lesiczka, ae.lesiczka@gmail.com, Zakład Turkologii i Ludów Azji Środkowej, Wydział Orientalistyczny, Uniwersytet Warszawski

Kategoryzując tradycyjne tureckie napoje, wyróżnić możemy trunki spożywane na zimno i ciepło. Herbata, to zaraz po wodzie najczęściej spożywany płyn w Republice Turcji. Wiąże się z nią wiele rytuałów i zwyczajów. Znana i uwielbiana przez Turków od ponad 5000 lat, stała się nieodzownym elementem tureckiej literatury, sztuki, filozofii, a także przemysłu, tworząc prawdziwą kulturę herbaty. To za jej sprawą już w Imperium Osmańskim bardzo popularne stały się herbaciarnie, funkcjonujące jako miejsce spotkań towarzyskich. Przez wieki stanowiły istotne miejsca dla rozwoju życia społecznego i kulturalnego. Obecnie w Turcji w urzędach państwowych, prywatnych firmach, biurach i fabrykach, herbata jest nieodłącznym elementem kultury pracy. W każdym większym przedsiębiorstwie zatrudniana jest osoba, odpowiedzialna za parzenie i serwowanie herbaty. Współcześnie kultura herbaty zaczyna jednak ubożeć. W większości miejsc nie używa się już samowarów; niektóre tureckie herbaciarnie chcąc być postrzegane jako nowoczesne, przestały serwować herbatę w tradycyjnych szklaneczkach w kształcie tulipana. Coraz częściej stosuje się także herbatę w torebkach. Turcy zdają sobie jednak sprawę, że kultywowanie tradycyjnego parzenia i podawania herbaty jest atrakcyjne dla turystów. W konserwatywnych kręgach, małych wsiach i miasteczkach, tradycja nadal pozostaje żywa. Ewolucja tureckiej kultury herbaty jest zjawiskiem niezwykle dynamicznym i ciekawym. Celem pracy jest analiza rozwoju tureckiej kultury herbaty na przestrzeni wieków oraz wpływu kultury herbaty na kształtowanie się kultury tureckiej.

Instrumentalna muzyka kameralna kompozytorów Górnego Śląska w II połowie XX wieku. Ogląd warsztatu twórczego

*Aleksandra Joanna Garbal, wojtek329@op.pl, Związek Kompozytorów Polskich,
Polskie Towarzystwo Muzyki Współczesnej, www.polmic.pl*

Spoglądając na całokształt instrumentalnej muzyki kameralnej kompozytorów Górnego Śląska tworzonej w latach 1945-1995 nietrudno zauważyć szczególną predylekcję do form zamkniętych.

Komponując częstokroć korzystają oni z form zbliżonych do tradycyjnych – formy ABA1, allegro sonatowego, czy ronda, jakkolwiek syntaktyczna zawartość kształtowanej struktury muzycznej ma rozmaity charakter i w większości posiada ona profil dynamiczny zcentralizowany. Śląska muzyka kameralna odznacza się dynamicznością, a obserwując jej dzieje na przełomie minionych pięćdziesięciu lat stwierdza się nadrzędność i panowanie klasycznego modelu formy. Omawiana twórczość obraca się początkowo w kręgu orientacji neostylistycznych, nieliczne są przejawy parodyzmu w europejskim wydaniu oraz folkloryzmu. Dowodzą one inklinacji śląskiej szkoły kompozytorskiej do klasycznych rozwiązań formalnych oraz do syntetycznych rozwiązań techniki brzmieniowej – orientacji będących jednocześnie punktem przełomowym w procesie przełamywania tendencji neoromantycznych w kierunku klasycyzującym. Ponadto w muzyce śląskiej znalazły swoje urzeczywistnienie dążenia do eufonicznego traktowania brzmienia, nurt postmodernistyczny, nurt totalnej serializacji, wpływy Stockhausenowskich koncepcji formy. Zauważamy także wpływy techniki Bartokowskiej, zasad aleatoryzmu, czy nurtu impresjonizujący. Należy przy tym zaznaczyć, iż nie miały wpływ na muzykę śląską miała rozwinięta twórczość przedwojenna, dzięki której muzyka kameralna kompozytorów Górnego Śląska stanowi w pełni uświadomiony, odpowiedzialny i konsekwentnie realizowany syndrom działań twórczych. Na kształtowanie się takich postaw wywarli wpływ wybitni pedagodzy B. Szabelski

i B. Woytowicz. Instrumentalna muzyka kameralna stanowi olbrzymi dorobek, imponujący różnorodnością idei kompozytorskich i założeń warsztatowych. W sumie wszystkie te dzieła odzwierciedlają obraz muzyki polskiej kształtowanej w ciągu minionego pięćdziesięciolecia, obraz mozaikowy, bogaty w interesujące rozwiązania twórcze, a co najważniejsze, dowodzi ciągłego rozwoju, napływu nowych talentów i świadomej ewolucji śląskich kompozytorów, którzy polskie i europejskie dokonania przeobrażali bądź wręcz je stwarzali.

„Krótkie zebranie historyj z Pisma Świętego o Judycie” – karta z dziejów kultury muzycznej i literackiej siedemnastowiecznej Polski

Patrycja Katarzyna Głuszak, patrycja_g@op.pl, Katedra Historii Literatury Staropolskiej, Wydział Nauk Humanistycznych, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

W 1635 r. na dworze króla Władysława IV Wazy wystawiono operę, którą w literaturze przedmiotu określa się krótkim mianem: *Giuditta* (tak m. in. A. Szweykowska, „*Dramma per musica*” w teatrze Wazów, Kraków 1976, s. 253). Niewiele dziś dostępnych danych na ten temat – nie znamy autora dzieła, nie posiadamy partytury utworu ani nawet operowego libretta. Hipotezy na temat ostatecznego kształtu prezentowanego w obecności króla i moskiewskich posłów widowiska, jego charakteru czy prezentowanej wartości artystycznej możemy wysnuwać jedynie bazując na krótkim dziewięciostronicowym sumariuszu pt. *Krótkie zebranie historyj z Pisma Świętego o Judycie*, opublikowanym w drukarni wdowy Jana Rossowskiego w roku wystawienia opery.

Już sam sumariusz wystarcza, by stwierdzić, że było to dzieło niepospolite, wzorowane na rzymskiej operze religijnej, wykazujące cechy podobieństwa do prekursorskiego dzieła *Rappresentazione di anima e di corpo Cavalieriego* (por. S. Windakiewicz, *Teatr Władysława IV 1633-1648*, Kraków 1893, s. 16) i do opery *Il Sant’Alessio Stefano Landiego* (zob. A. Żórawska-Witkowska, „*Dramma per musica*” at the Court of Ladislaus IV Vasa (1627-1648), w: *Italian Opera in Central Europe*, t.1: *Institutiones and Ceremonies*, red. M. Bucciarelli, N. Dubowy, R. Strohm, Berlin 2006, s. 29).

W planowanym referacie ukazany zostanie nie tylko europejski kontekst opery *Giuditta*, autorka zaprezentuje także jej miejsce w polskim dziedzictwie kulturalnym. Omówione zostaną cechy konstrukcyjne dzieła, jego wydźwięk artystyczny i moralny oraz (rekonstruowany w oparciu o sumariusz) sposób przedstawienia przez nieznanego autora libretta opisanego w Piśmie Świętym historii.

Kultura alkoholu w Mołdawii. Na podstawie własnych obserwacji

*Michał Krzyżaniak, michal.krzyzaniak@o2.pl, Studenckie Koło Naukowe
Wschodoznawców, Instytut Wschodni UAM w Poznaniu*

Alkohol jest nieodłącznym elementem życia zarówno codziennego, jak i świątecznego, to niewątpliwie ważna część kultury. Alkohol to często historia i wieloletnia tradycja kultywowana z pokolenia na pokolenie, duma lokalna, a niekiedy narodowa. Bywa, że pierwszą rzeczą, która kojarzy nam się z jakimś krajem to właśnie trunek. Piwo, wino, wódka czy koniak to tylko niektóre z rodzajów napojów, które cieszą się popularnością w krajach byłego ZSRR. Najważniejszym alkoholem, kojarzącym się bezpośrednio z Mołdawią – której poświęcone jest moje wystąpienie – jest wino, a na drugim miejscu koniak. Konsumowane zarówno przez miejscowych, są także ważnym produktem eksportowym i wizytówką turystyczną, która przyciąga do tego niewielkiego państwa sporo odwiedzających.

Celem referatu jest prezentacja i przybliżenie najważniejszych miejsc i sposobu produkcji alkoholu, ich sprzedaż, a także podejścia mieszkańców do zagadnienia „picia”. Jest to także próba zrozumienia czym w ogóle jest kultura alkoholu, nie tylko w Mołdawii, ale także w innych krajach byłego ZSRR. Zwrócę również uwagę na aspekty gospodarcze i polityczne, które jak się okazuje są silnie powiązane z zagadnieniem alkoholu. Referat będzie podsumowaniem badań przeprowadzonych na przełomie kwietnia i maja 2018 roku. Tematyka kultury alkoholu pozwala na szersze przyjrzenie się zjawiskom, historii i tradycjom zachodzącym w te dziedziny na obszarze postradzieckim. Nawet na przykładzie alkoholu można zauważyć jak państwa, które tworzyły jedną radziecką całość, różnią się od siebie kulturowo.

Kultura moralna społeczeństwa płynnej nowoczesności w ujęciu Z. Baumana

Monika Torczyńska, mi-mi-7@o2.pl, Instytut Kulturoznawstwa, Wydział Humanistyczny, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, www.umcs.pl

Zygmunt Bauman, charakteryzując kondycję dzisiejszego społeczeństwa oraz jego kultury, nawiązuje m. in. do zjawisk i procesów ulokowanych w sferze etyki oraz moralności. Analizując specyfikę „płynnego społeczeństwa”, „płynnej kultury” czy „płynnego życia”, odwołuje się on do wątki orientacji moralnej oraz skromnego wyposażenia etycznego współczesnego człowieka, będącego już nie tyle obywatelem, lecz przede wszystkim – konsumentem. Referat miał na celu prezentację najbardziej fundamentalnych problemów kultury moralnej zglobalizowanego, oddanego konsumpcji społeczeństwa, które rozwiązywać musi dylematy moralne obecne zarówno na poziomie zdarzeń i sytuacji indywidualnych, jak i w wymiarze ponadnarodowym oraz globalnym. Triumf procesów konsumpcjonizmu i globalizacji determinuje transformację aksjologicznej perspektywy wobec kwestii bezpieczeństwa, dobrobytu, godziwego życia czy wolności człowieka. Wartości te pojmowane są dzisiaj w kontekście postępującej erozji więzi społecznych, indywidualizacji życia, zaniku ludzkiej solidarności i współodpowiedzialności. Według autora „Kultury w płynnej nowoczesności”, ofiarą przejścia do konsumpcyjnego rozumienia wolności, staje się Inny, który stanowić powinien główny obiekt troski i odpowiedzialności moralnej. W referacie zrekonstruowano meritum moralnego wyzwania, jakie Z. Bauman sformułował wobec społeczności ogarniętej tzw. negatywną globalizacją. Obejmuje ono przede wszystkim postulat zastępowania „odpowiedzialności przed” (władzą zwierzchnią, przełożonym etc.) „odpowiedzialnością za” (dobro, autonomię i godność jednostki bądź wspólnoty będącej podmiotem działania).

Kultura pracy osób pozbawionych wolności we współczesnych więzieniach polskich w aspekcie ich deklarowanej przynależności do nieformalnych struktur podkultury więziennej – próba charakterystyki

Justyna Nowicka, justynanowicka@kul.lublin.pl, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II Wydział Nauk Społecznych, Instytut Psychologii Katedra Psychologii Organizacji i Zarządzania

Kultura pracy zajmuje coraz częściej miejsce w literaturze przedmiotu w odniesieniu do zmian zachodzących aktualnie na polskim rynku pracy. Zasady obowiązujące w miejscu pracy zostały wprowadzone po to, aby poprawić sprawność wykonywanej pracy oraz wdrożyć w pewien kanon reguł ułatwiający dostosowanie się pracowników. Nie chodzi tu tylko o zapisy formalne kodeksu pracy, normujące stosunki pracodawcy i pracownika, ale także o często niepisane wewnętrzne zasady organizacji. Niemalże każda instytucja czy firma ma swoją specyfikę działania, tym bardziej więziennictwo polskie, które wprowadziło z ogromnym sukcesem program „Praca dla więźniów, stając się tym samym liderem na polskim rynku pracy. Więzienie to instytucja o charakterze dyscyplinarno-izolacyjnym, mająca za zadanie umożliwiać osobom pozbawionym wolności dogodne warunki resocjalizacji. Adaptacja więźniów do warunków panujących w izolacji penitencjarnej, deprywacja potrzeb, sytuacja prawna i osobista, często prowadzą do dyskomfortu psychicznego i fizycznego, co z kolei u niektórych więźniów generuje potrzebę tworzenia sobie własnych zasad i warunków społecznych, zapewniających subiektywnie pojmowane bezpieczeństwo. W prezentacji zawarto przegląd literatury opisującej cechy i funkcje kultury pracy więźniów oraz genezę wytworzenia się „podkultury więziennej” z uwzględnieniem dwóch koncepcji: deprywacyjnej i transmisyjnej. Dowiedziono także implikacji zależności deklarowanej przez więźniów przynależności do subkultury przestępczej a kulturą pracy. Wskazano także możliwe kierunki przyszłych badań nad kulturą pracy w środowisku osób pozbawionych wolności oraz potencjalne źródło wariacji postrzeganych korzyści osobistych, prawnych, rodzinnych i społecznych dla osób pozbawionych wolności jak i korzyści dla organizacji zatrudniającej.

Kulturowo-religijny wymiar piwowarstwa w okresie średniowiecza i początkach nowożytności

Adrian Durys, a.adriandurys@gmail.com, Katedra Historii Kościoła w Czasach Najnowszych, Metodologii i Nauk Pomocniczych, Instytut Historii Kościoła i Patrologii, Wydział Teologii, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Zagadnienia związane z ważeniem i spożywaniem piwa stanowiły niezwykle ważną część życia mieszkańców północnej i wschodniej Europy od początku średniowiecza do XVII w. W wystąpieniu autor przedstawia w jaki sposób kwestie te wpływały na materialną i duchową kulturę oraz jak oddziaływały na życie moralne i religijne. Browary, stanowiące jako nieodłączny element krajobrazu wiosek, miast oraz klasztorów przez przeszło 10 wieków, odciskały niewątpliwe piętno na całokształcie życia ludzkiego, w tym także na wymienionych tu jego sferach. Ślady tego wpływu możemy znaleźć w spuściźnie kultury materialnej, ale także w dziełach pisarzy i poetów całej północnej Europy. W celu egzemplifikacji omawianych zjawisk autor posługuje się przykładami dotyczącymi ziem polskich, jednak podobny stan rzeczy dotyczył również innych obszarów położonych na północ od Alp i na wschód od Renu. Na podstawie wymienionych przykładów autor wskazuje, że wraz z rozwojem technologii produkcji piwa i wiedzy o nim, rozwijało się rozumienie jego wpływu na moralność i duchowość. Wyjaśnia w jaki sposób, wraz z dostrzeżeniem wpływu piwa na człowieka, jego ciało i psychikę, naukowcy i prosty lud zdawali sobie sprawę, że jeżeli korzysta się z niego niewłaściwie to może ono przyczyniać się do obiektywnego zła moralnego. Rozumieli również, że właściwie używane, powoduje jednak, poza niewątpliwym pozytywnym wpływem na zdrowie człowieka, także wzrost w sferze duchowej, co rozumieli święci Kościoła i potwierdzał Jego autorytet.

Literacka emancypacja romantycznych grup poetyckich w periodykach warszawskich lat 1829-1830. W kręgu „Melitele”

*Zofia Ożóg-Winiarska, jewi@onet.eu, Wydział Humanistyczny Instytut Filologii
Polskiej UJK*

Jerzy Winiarski, jewi@onet.eu, Wydział Humanistyczny Instytut Filologii Polskiej UJK

Artykuł jest próbą odnowienia lektury romantycznej poezji młodoliterackiej w Warszawie, rozpowszechnianej w l. 1829-1830 w dwóch edycjach tzw. noworocznika „Melitele”, red. przez A.E. Odyńca, a następnie przez S. Witwickiego. Tutaj utworzyła się spontanicznie litewska grupa poetycka, której patronowała twórczość A. Mickiewicza, z udziałem jego przyjaciół, redaktorów czasopisma, i przebywającego wraz z nim w Rosji Juliana Korsaka i A. Chodźki, do grupy tej należał także krzemieniecki pisarz i profesor, Józef Korzeniowski. Periodyk realizował cele patriotyczne, ponadregionalne, integrował różne środowiska i pokolenia twórcze, byli tutaj drukowani starsi pisarze, jak: J.P. Woronicz, J.U. Niemcewicz, K. Brodziński i młodsi, jak F. Morawski i J.D. Minasowicz. Z grupy reprezentującej tzw. ukraińską szkołę poezji polskiej, a skupionej około zespołu autorskiego dwutyg. „Pamiętnik dla Płci Pięknej” był tutaj drukowany także jego red. K. Gaszyński oraz J.B. Zaleski, główny reprezentant tego nurtu literackiego. Grupa litewska i ukraińska działały w okresie przełomu politycznego na korzyść środowisk wolnościowych, po tzw. sądzie sejmowym i przełomie krytycznoliterackim na korzyść romantyzmu, wywołanego sporem – A. Mickiewicza i F.S. Dmochowskiego – około „Sonetów krymskich”. Artykuł odkrywa nurt poetycki (cykl) kontynuujący filomackie wiersze przyjacielskie i imieninowe z motywem „vale” (żegnaj), który przybrał tutaj postać poezji ostatniej godziny, pożegnania przed wywózką do Rosji. Lektura „Melitele” odkrywa też motyw muzyczny – przypadający na czas pierwszych koncertów F. Chopina – który pod piórem J. Korsaka może wskazywać na późniejsze inspiracje A. Mickiewicza w „Dziadach” cz. III. Zawartość poetycką pisma kończą motywy

tyrtejskie, m.in. z użyciem motywów myśliwskich (J.B. Zaleski). Nowe prace nad tzw. romantyzmem przedlistopadowym winny bliżej przedstawić formy i idee poezji młodoliterackiej wymienionych periodyków, której twórcy niemal w całości zasilili szeregi powstańcze.

Miejsce Sztuki Krytycznej w Kulturze **– Sztuka Krytyczna dziś**

Józef Legierski, legi56@wp.pl, Koło Naukowe Performatyków, Wydział Polonistyki, Uniwersytet Jagielloński

Problemem poruszonym w referacie będzie próba określenia miejsca Sztuki Krytycznej w współczesnej kulturze. Punktem wyjścia dla prezentacji będzie działanie polegające na zdefiniowaniu zagadnienia Sztuki Krytycznej. Sztuka Krytyczna zostanie w tym punkcie nie tylko zdefiniowana czy nazwana, lecz także określona i zorientowana. Druga część referatu będzie obejmowała omówienie zakresu płaszczyzny zaangażowania, przestrzenie działania, miejsc aktywności Sztuki Krytycznej oraz jej strategię działania. Wśród omawianych płaszczyzn przytoczone zostaną następujące przykłady: z zakresu sztuk performatywnych (prace Natalii LL, Katarzyny Kozyry, Artura Żmijewskiego, Ewy Partum) z zakresu przedstawień teatralnych – Spektakle Teatru Powszechnego: – „Klątwa” reż. Olivier Frijic, „Jak ocalić świat na małej scenie” reż. Paweł Łysak, „Bachantki” reż. Maja Kleczewska. – Spektakle Teatru Starego w Krakowie: „Bitwa warszawska 1920” reż. Monika Strzępka, „Wróg Ludu” reż. Jan Klata. Teatru Polskiego we Wrocławiu – Teatru Polskiego przed 2015: „Tęczowa trybuna” reż. Monika Strzępka. Część końcowa wystąpienia będzie miała nie tylko charakter podsumowujący, lecz będzie zawierała materiał artystyczny wykorzystywany w ostatnich akcjach społeczno-krytycznych.

Będzie on próbą znalezienia miejsca dla Sztuki Krytycznej w ramach sztuki protestu (materiały ikonograficzne sztuki protestu „Czarnego protestu”, sprawa Ewy Podleśnej). Podsumowanie będzie zatem próbą zdefiniowania i nazwania miejsca Sztuki Krytycznej w ramach współczesnego dyskursu kulturowego oraz nazwaniem jej istotnych przejawów dziś.

O roli kultury w kształtowaniu pamięci historycznej na przykładzie współczesnej literatury latynoskiej

Natalia Sadowska, n.sadowska@onet.pl, Katedra Filologii Hiszpańskiej, Wydział Filologiczny, Uniwersytet Łódzki, www.filhiszp.uni.lodz.pl

Kraje latynoamerykańskie przez dekady doświadczały (lub nadal doświadczają, obserwując bieżące wydarzenia w Kolumbii czy też w Nikaragui) destrukcyjnych rządów dyktatorskich, które odcisnęły piętno na ich obecnej sytuacji społecznej, ekonomicznej, politycznej oraz kulturalnej. Jako jeden z kluczowych elementów ciągle trwających procesów demokratyzacji, wyraźnie zaznaczyła się potrzeba tzw. przepracowania przeszłości, co spowodowało, że problem pamięci kulturowej i kreowanych przez media i kolejne rządy polityk historycznych stał się jednym z głównych tematów debat nie tylko politycznych, ale i społecznych oraz kulturowych. Liczna grupa pisarzy latynoamerykańskich nowego pokolenia (Horacio Castellanos Moya, Rodrigo Rey Rosa, Santiago Roncagliolo, Laura Alcoba, wymieniając tylko kilkoro z nich) zdecydowała się na przedstawienie w swoich tekstach byłego oraz aktualnego obrazu kontynentu, nie uciekając przy tym od zabierania zdecydowanych postaw politycznych i przyczyniając się w ten sposób nie tylko do kreowania, ale i modyfikowania pamięci historycznej. Ponadto, mając na uwadze zasięg twórczości wielu ze wspomnianych autorów oraz mandat społeczny, jaki wykonują, nie rzadko publikując na łamach najpoczytniejszych dzienników hiszpańskojęzycznych oraz pełniąc funkcję wykładowców uniwersyteckich na prestiżowych uczelniach latynoskich i amerykańskich, bez wątplenia wpływ ich twórczości na kształtowanie pamięci historycznej jest znaczący. Dlatego też celem niniejszego wystąpienia jest przedstawienie zarysu ewolucji hispanoamerykańskiej powieści testimonialnej jako narzędzia kreowania polityk pamięci oraz ukazanie roli literatury, tworzonej w głównej mierze na emigracji, w procesie przepracowywania przeszłości.

Prawo kanoniczne w polskiej kulturze prawnej

Monika Górna, *monikagorna94@gmail.com*, Wydział Prawa, Prawa Kanoniczego i Administracji, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, *www.kul.pl*

Prawo jest jednym z najciekawszych i najbardziej różnorodnych fenomenów kulturowych, ponieważ wyrasta z kultury i jednocześnie ją kształtuje. Natomiast przez pojęcie kultur prawnych rozumie się to wszystko, co zostało stworzone przez człowieka przez wszystkie stulecia. W związku z tym, świadczy to o niezwyklej rozległości przedmiotowej dyscypliny naukowej współczesnych kultur prawnych. Wielość płaszczyzn badawczych kultury prawnej wiąże się ze złożonością zjawiska prawnego, którą trzeba mieć na uwadze stawiając pytanie o miejsce w niej prawa kanonicznego.

W wystąpieniu zostanie poddane analizie miejsce prawa kanonicznego w kulturze prawnej Polski. Chrześcijańska kultura prawna w Polsce sięga początków istnienia państwa, tj. od przyjęcia chrztu w 966 roku. Od tego momentu na terenach państwa polskiego pojawiły się pierwsze struktury kościelne. W ówczesnych czasach prawo kanoniczne najsilniej wpłynęło na prawo małżeńskie, jak również oddziaływało na wszystkie gałęzie prawa ziemskiego, co w konsekwencji spowodowało, że kanoniczną procedurę kościelną stosowano także w sprawach niekościelnych. W średniowieczu wpływ prawa kanonicznego był jeszcze większy, gdyż do końca XV wieku na uniwersytecie krakowskim wykładano tylko prawo kanoniczne. Także ze strony szlachty prawo kanoniczne cieszyło się dużą przychylnością, ponieważ w przeciwieństwie do prawa rzymskiego nie wiązało się ono z ograniczeniem swobód i przywilejów szlacheckich. Natomiast w kulturze prawnej w czasie dwudziestolecia międzywojennego prawo kanoniczne było mocne obsadzone, co znalazło wyraz w konstytucji marcowej oraz konkordacie. Na uniwersytetach istniały katedry prawa kanonicznego obsadzone przez uczonych znanych poza granicami państwa. Natomiast po drugiej wojnie światowej sytuacja uległa całkowitemu odwróceniu. Prawo kanoniczne miało przestać być uważane za odrębną dziedzinę nauki. Postanowiono wówczas zakwalifikować je do dziedziny nauk prawnych, co tylko potwierdziło jego przynależność do kultury prawnej.

Na styku nauki i sztuki. Metoda etnoteatru, jako przykład pracy w teatrze amatorskim na postawie pracy Teatru Naumionego z Ornontowic

Iwona Woźniak, iwowoz5@wp.pl, Interdyscyplinarne Studia Doktoranckie „Humanistyka bez granic” Wydział Filologiczny Uniwersytetu Śląskiego

Przedstawienie metody pracy jaką jest etnoteatr na podstawie twórczości Teatru Naumionego z Ornontowic to próba odpowiedzenia na pytanie, w jaki sposób wykorzystując metody teatru można zbadać lokalną historię i kulturę.

O etnoteatrze pisze Patricia Levy, która wskazuje, iż ten rodzaj teatru używa technik performatywnych, podejmuje temat doświadczeń uczestników lub historii, by wynikające z tego badania przedstawić w formie spektaklu. Na podobne znaczenie etnoteatru wskazuje Joanna Bielecka-Prus, która nazywa go etnoperformensem i definiuje jako udramatyzowane, przedstawione w formie teatralnej dane zebrane w procesie badawczym. Autorka wskazuje na kilka ważnych elementów, które pojawiają się podczas budowania etnoperformensu takich jak: zebranie tekstu, kodowanie, szukanie słów kluczy, budowanie scenariusza, obsadzanie ról, budowanie scenografii, a na końcu sam pokaz.

Opis pracy metodą etnoteatru na podstawie spektaklu „Szac” i spektaklu „Kopidoł” w wykonaniu Teatru Naumionego z Ornontowic. Przedstawienie zapisów i wywiadów z najstarszymi członkami społeczności. Przebieg procesu twórczego z zaangażowaniem lokalnej społeczności. Opis metod pracy nad scenariuszem z czynnym zaangażowaniem wszystkich twórców widowiska. Dbalność o język, gwarę. Omówienie tworzenia scenografii i kostiumu jako ważnego elementu składowego spektaklu z zachowaniem tradycji. Prezentacja zakończenia procesu, czyli premiera jako święta dla lokalnej społeczności. Praca nad spektaklami jako metoda zapisu historii, tradycji i tożsamości miejsca z czynnym udziałem mieszkańców regionu.

Na styku nauki i sztuki.

Metoda etnoteatru w badaniach – próby warsztatowe

*Maciej Dziaczko, maciejdziaczko@gmail.com, „Humanistyka bez granic”
Interdyscyplinarne studia doktoranckie, Wydziału Filologicznego; Uniwersytet Śląski
w Katowicach*

Przedstawienie metody etnoteatru w badaniach kulturoznawczych związanych z analizą i interpretacją inscenizacji teatralnych oraz widowisk kulturowych na podstawie warsztatu, jaki został przeprowadzony w ramach Laboratorium z Przedmiotu specjalizacyjnego – specjalizacja ws. widowisk teatralnych z studentami III roku Kulturoznawstwo Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach w semestrze letnim 2018/2019.

Dzięki analizie naukowej zebranego materiału badawczego i dostosowanie oraz wybór fragmentów do przeprowadzenia dalszej analizy z wykorzystaniem metod zaczerpniętych z teatru w celu pogłębienia wiedzy, która z jednej strony, może być wykorzystane w przygotowaniu rozprawy naukowej, a z drugiej strony, zaprezentowana publicznie w formie wypowiedzi scenicznej, lub poddana dalszemu opracowaniu. Interesuje nas, w jaki sposób zgromadzony materiał badawczy zostaje zaadoptowany na potrzeby teatru, ale również to, w jaki sposób, w pracy nad rozprawą naukową, metody oparte na performance mogą pomóc w opracowaniu zgromadzonego materiału w postaci zdjęć, wywiadów, notatek, artykułów naukowych, nagrań wideo, obserwacji przy założeniu, że coraz częściej w pracy nad spektaklem teatralnym współcześni twórcy posługują się właśnie metodami z pogranicza nauki i sztuki, które nazywa i po części opisuje Patricia Levy w książce pt.: „Metoda spotyka sztukę”. I czy dzięki odtworzeniu działań artystycznych, czy kolejnych etapów pracy twórcy nad spektaklem, albo przeczytaniu przy użyciu technik performatywnych zgromadzonych materiałów na wybrany temat, badacz będzie mógł stworzyć własne narzędzia, które będą pomocne w dalszej pracy naukowej. Wreszcie, jaki wpływ na pracę naukową będzie miała ta próba przełożenia gestu artystycznego na pracę badacza oraz w jaki sposób metoda etnoteatru może być wykorzystywana w badaniach.

Problem etniczności mieszkańców wzgórz Judy w okresie późnego brązu i żelazie I i IIA

Jerzy Fatyga, jurmacjan1991@wp.pl, Instytut Historii, Wydział Nauk Humanistycznych, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Badanie etniczności w starożytności jest o tyle problematyczne z naszej perspektywy, że słowa „naród”, „narodowość” powstały w konsekwencji ukonstytuowania się państw narodowych, stąd są pojęciami stosunkowo nowymi w historiografii. Etnos natomiast jest terminem greckim (ἔθνος) o antycznym rodowodzie. Na wstępie postawiono pytanie, czy w odniesieniu do mieszkańców starożytnego Egiptu, Lewantu czy Mezopotamii można mówić o etnosie, czy raczej wielu etnosach. Jeżeli historyk odwołuje się do „etniczności” na tych terenach, to jak ją charakteryzuje? W referacie omówiono zagadnienie „etniczności” mieszkańców wzgórz Judy. Podjęto próbę określenia, na ile społeczeństwo tego obszaru geograficznego było homogeniczne, a na ile otwarte. Omawiany okres wybrano nieprzypadkowo – zmiany zachodzące za sprawą tak zwanych Ludów Morza oraz upadek wielkich „imperiiów” okresu późnego brązu wpłynęły na mieszkańców terenu Lewantu, w skład którego wchodziły wzgórza Judy. Śladem po tym czasie było osadnictwo pierwszej fazy okresu żelaza. Referat przygotowano na podstawie materiału archeologicznego, źródeł literackich znaczeniu religijnym (Biblia), źródeł epistolograficznych, zabytków sztuki rzeźbiarskiej oraz w odniesieniu do geologii i hydrologii. Postawiono tezy związane z odpowiedziami na następujące pytania: czy na terenie wzgórz Judy istniały centra osadnicze oraz czy można mówić o „etniczności” zamieszkujących ich grup. Osobno omówiono stan udokumentowania obecności rzeczonych grup i zachodzące między nimi relacje w tamtym okresie. Sformułowane wnioski nie są jednoznaczne. Niemniej odpowiedź na podstawowe pytanie, czy można mówić o etnosie („etniczności”) jest pozytywna. Przedstawione wyniki badań wskazują, że mogły istnieć skupiska ludności, które koegzystowały na omawianym obszarze.

Poetycki Underground, czyli lokalna inicjatywa artystyczna

Szymon Łucyków, *szymlucyk@gmail.com*, *Studenckie Koło Przyjaciół Teatru PWSZ w Tarnowie, Instytut Humanistyczny, pwszstar.edu.pl*

Szymon Szczęch, *skszczzech@gmail.com*, *Studenckie Koło Przyjaciół Teatru PWSZ w Tarnowie, Instytut Humanistyczny, pwszstar.edu.pl*

Tekst skupia się na projekcie „Poetycki Underground” (PU) realizowanym w Tarnowie w latach 2016-2018 jako lokalnej inicjatywie artystycznej. Bazuje na pracy licencjackiej jednego z autorów. Znajdują się w nim opis i analiza poszczególnych edycji projektu, w tym tekstów, wyrazu scenicznego, zabiegów reżyserskich i interpretacyjnych, muzyki, recenzji i odczuć widzów, a także wpływu całego projektu na pomysłodawców oraz społeczność związaną na różne sposoby z wydarzeniem – w tekście uwaga skupiona jest na potrzebie tworzenia tego typu inicjatyw, ich wartości dla lokalnych artystów, działaczy kultury i mieszkańców średniej wielkości miasta. Praca dowodzi, że młodzi ludzie chcą, mogą i umieją oraz proponują ambitne i niekonwencjonalne pomysły. Powodem, który zmotywował autorów do napisania pracy, jest niedostatek podobnych projektów w Tarnowie, które miałyby za cel przedstawienie i uhonorowanie aktywności lokalnych literatów, jak również ukazanie odbiorcom walorów artystycznych ich dzieł. Dlatego słuszne jest, aby pokazać PU od wewnątrz: jego początek, przemianę, wydzźwięk i plany na przyszłość. Być może znajdą się odbiorcy, którzy będą czerpać wiedzę z tej rozprawy lub których zainspiruje ona do tworzenia własnych przedsięwzięć. W pracy ważne jest także przedstawienie PU jako inicjatywy lokalnej, integrującej różne środowiska artystyczne oraz konfrontującej je z różnorodną, wymagającą publicznością. Widowisko PU było nowością na tarnowskiej scenie teatralnej, ponieważ miało charakter performansu, a twórcy (początkowo z małym doświadczeniem w sferze tworzenia wydarzeń kulturalnych) starali się podtrzymywać w kolejnych edycjach tradycję widowiska performatywnego. Praca będzie się zatem skupiać nie tylko na samym projekcie, ale w przyszłości zachęci do rozmowy nad tego typu działaniami w średniej wielkości miastach i wzmocni potrzebę dzielenia się własnymi doświadczeniami, sukcesami, błędami, trudnymi decyzjami czy sprowokuje do dialogu młodych twórców.

Przedkulturowy archetyp, czy kulturowe źródło tradycji? O przedwerbalnym i przedobrazowym sposobie istnienia dzieła sztuki na przykładzie filmu Lecha Majewskiego „Szkłane usta”

*Paulina Dąbkowska, paulina.dabkowska@gmail.com, Wydział Polonistyki
Uniwersytet Jagielloński, <https://polonistyka.uj.edu.pl/>*

Proponowana praca dotyczy filmu, zawartych w nim uniwersalnych strategii narracyjnych, oraz sposobu korzystania z topiki kulturowej, ale zasadniczo mieści się w ramach kulturoznawstwa i antropologii sztuki. W artykule przeprowadzono analizę i interpretację filmu *Szkłane usta*, autorstwa Lecha Majewskiego; podstawę metodologiczną rozprawy stanowi estetyka i ontologia Gilles’a Deleuze’a, w szczególności zaś książka *Obraz.ruch 1. Obraz.czas 2.*, w której autor odwołuje się do filozofii Henri Bergsona, oraz elementy psychoanalizy.

Analiza dzieła filmowego przeprowadzana w proponowanym wystąpieniu ma charakter exemplum – służy ukazaniu jednej z dominujących w dzisiejszej sztuce tendencji, jaką jest przekraczanie kulturowych ram jej funkcjonowania. Wiadomo, że artyści epoki post-awangardowej, mając poczucie wyczerpania się zarówno konieczności formalnego nowatorstwa jak i atrakcyjności kontynuowania tradycyjnych formuł estetycznych, wykorzystują zastane artefakty w roli materiału do przetworzenia. Postępując w ten sposób, twórca może jednak działać w przeciwnych kierunkach: ku wzmocnieniu semiotycznego statusu przywołanych wyobrażeń, aż do całkowitego odseparowania ich od jakiegokolwiek referencji w sferze pozakulturowej, lub ku osłabieniu semiotycznego statusu obrazu, poprzez uczynienie zeń śladu funkcjonowania pozakulturowych mechanizmów psychicznych. Czy dzieło sztuki staje się wówczas całkowicie hermetyczne, bo mimetyczne wyłącznie wobec tworców znakowych zaczerpniętych z rezerwuaru kultury, czy właśnie przekracza horyzont semiotyczny, bo traktuje twory kultury jak symptomy funkcjonowania ludzkiego umysłu, w szczególności zaś pamięci i związanych z nią procesów kognitywnych?

Dzieło filmowe Lecha Majewskiego (reżysera, pisarza i plastyka), będąc jednocześnie pozbawioną tekstu opowieścią i pozorującą dokument fikcją obrazową, wydaje się otwarte na obie powyższe interpretacje. Jednak najciekawsza okazuje się zawarta w nim presupozycja dotycząca kulturowej ramy sztuki współczesnej. Ostatecznie zatem – rozważania nad wybranym dziełem pozwoliły na sformułowanie wniosku o przedwerbalnym i przedimaginacyjnym charakterze sztuki ponowoczesnej.

Przestrzeń ciała, ciało w przestrzeni. Strategie wykorzystania ciała we współczesnym performansie artystycznym w Polsce

Katarzyna Ziolo, *katarzyna.elzbieta.ziolo@gmail.com*, Uniwersytet Śląski, Wydział Filologiczny, Instytut Nauk o Kulturze i Studiów Interdyscyplinarnych, <http://inksi.us.edu.pl/>

Celem badań przedstawionych w wystąpieniu jest analiza kulturowych i estetycznych kontekstów realizacji performance art tworzonych i przeprowadzanych w przestrzeni pozasceniczej przez polskich artystów współczesnych. Punktem wyjścia refleksji jest zwrócenie uwagi na artystyczny i kulturowy wymiar ciała i przestrzeni, które nie jest rozumiane jedynie jako struktury biologiczne i architektoniczne, ale jako złożone zjawiska estetyczne.

Jak wynika z analiz, prowadzonych przez autorkę, badając połączenia i relacje pomiędzy ciałem ludzkim a otoczeniem, w którym się ono znajduje, w szczególności w zakresie działalności artystycznej tancerzy performerów można zauważyć jak rozległa jest różnorodność zjawisk zachodzących w przestrzeni pozasceniczej, w tym w szczególności w obszarze struktury miast, poprzez które oddziałuje ona na artystów a także jak rozmaite narzędzia mają twórcy aby korespondować z otoczeniem w przestrzeni pozasceniczej, na przykład z zastaną architekturą. Nie bez znaczenia jest też rola odbiorcy, w specyficznym, pozascenicznym środowisku performance art.

Podczas wystąpienia zaproponowana zostanie analiza możliwości zastosowania ludzkiego ciała do poznania, doświadczania jak również kreowania przestrzeni pozasceniczej w praktyce artystycznej współczesnych polskich performerów – tancerzy. Szczególnie interesujące dla autorki są relacje powstałe w procesie artystycznym na linii ciało performerera – przestrzeń pozasceniczna, a także stosowane przez artystów taktyki twórcze.

Pytania o „długie trwanie” średniowiecza i jego pożytki na dziś. Braudelowska *longue durée*

*Antoni Czyż, antoni.czyz@wp.pl, Instytut Polonistyki i Neofilologii, Uniwersytet
Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach*

Epoka średniowiecza ma doniosłe znaczenie dla współczesnej kultury europejskiej. Stanowi dziedzictwo żywe i niezbędne, podstawowe dla tożsamości Europejczyka. Oddalamy więc idiotyczny stereotyp mroków średniowiecza. Należy wskazać cztery kręgi żywotności okresu średniowiecza postrzegane dziś. Po pierwsze: to żywa i ponawiana tradycja antyku, artystyczna i filozoficzna, w tym Arystoteles, Cyncero, Horacy. Po wtóre: to klasyczna myśl i kultura filozoficzna, tak w zakresie metafizyki realnego bytu, jak i w wymiarze intelektualizmu kształtowanego przez uniwersytet, to arcydzieło kultury średniowiecznej. Po trzecie: to duchowość osnuta wokół studium godności osoby ludzkiej, zwłaszcza mistyka głębi, którą snuł Eckhart, a osobno mistyka kobiet, co ujawnia Hildegarda z Bingen. Po czwarte: to ekspresja egzystencji w średniowiecznej literaturze pięknej, zwłaszcza w liryce. W tych czterech wymiarach ponawiają inspirację średniowieczną epoki nowsze: barok, romantyzm, wiek XX. Ujawnia się ciągłość przemian kulturowych, którą Fernand Braudel określał jako „*longue du-ree*”, długie trwanie. Kultura europejska rozpatrywana w tych kategoriach okazuje się zakorzeniona w średniowieczu jako wielkiej i nieodzownej tradycji. Średniowiecze to światło tożsamości intelektualnej i duchowej Europejczyka na dziś.

Strong is the new sexy? Analiza porównawcza prezentacji ciała osób uprawiających Fitness sylwetkowy lub Crossfit na portalu Instagram

Martyna Sitek, *martyna.sitek@vp.pl*, Zakład Filozofii i Socjologii, Wydział Wychowania Fizycznego, Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie, *www.awf.edu.pl*

Dobrosław Mańkowski, *dobimank@wp.pl*, Instytut Filozofii, Socjologii i Dziennikarstwa, Uniwersytet Gdański, *www.ug.edu.pl*

Głównym celem przeprowadzonej analizy było porównanie roli Fitness sylwetkowego, sportu skoncentrowanego na modelowaniu cielesności oraz CrossFitu, dyscypliny wytrzymałościowej, w kreowaniu wizerunku współczesnego idealnego ciała kobiet i mężczyzn. Tytułowe hasło: Strong is the new sexy, obecne jest w obu prezentowanych kategoriach sportu, w każdej jednak przejawia się w odmienny sposób. Jego pierwszy człon: strong (ang. siła), z jednej strony odnosi się do doskonałego ciała, modyfikowanego w ramach Fitness sylwetkowego, z drugiej zaś w CrossFitcie jest siłą, za pomocą, której kształtuje się wytrzymałość i pokonuje się granice własnej fizyczności. Druga część: is the new sexy, odnosi się do czegoś pożądanego, atrakcyjnego, uwikłanego w piękno i jednocześnie nowego, nieistniejące do tej pory. Ujęcie bycia sexy wyrażone przez siłę odnosi się do cielesności, do formy ciała. Forma ta jest prezentowana za pomocą medium: internetowy portal społecznościowy Instagram. Poddając analizie przedstawiane wizerunki ludzkiego ciała przez zawodników, autorzy zastanawiali się przede wszystkim, czemu ma służyć ta prezentacja? Jakie segmenty ciała są najmocniej akcentowane i w jaki sposób? Czy ich ukazywanie ma wpływ na kreowanie wizerunku ludzkiego ciała wśród odbiorców? Interesującym zagadnieniem było to, co dzieje się na poziomie języka, w formie fotografii i dodawanych do niego przypisów w postaci hashtagu czy komentarzy.

Niniejsza analiza miała na celu odpowiedzieć na nadrzędne pytanie, czy proponowana przez Fitness sylwetkowy oraz CrossFit prezentacja ciała jest kierunkowskazem dla użytkowników wskazanego portalu społecznościowego, który ma podkreślać rolę aktywności fizycznej, w dążeniu do lepszego, seksowniejszego ciała, będącego jednocześnie obiektem pożądania.

Tam gdzie narodziła się retoryka. O kulturze prawnej starożytnej Grecji

*Krzysztof Frąszczak, fraszczakk1994@gmail.com, Katolicki Uniwersytet Lubelski
Jana Pawła II Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Lublin*

Ustność w starożytnej Grecji odgrywała niebywałą rolę, ponieważ przekładała się na każdą dziedzinę życia społecznego, kulturalnego i politycznego. Nie dziwi zatem fakt, że sztuka perswazji wraz z zaprowadzeniem demokracji, stała się niezbędnym elementem kultury greckiej. Zasady demokratycznego ustroju starożytnej Grecji zakładały równość praw politycznych, która realizowała się m. in. poprzez dostęp do funkcji publicznych oraz równość głosu. Każdy obywatel mógł wygłosić swą wolę osobiście, uczestnicząc w podejmowaniu decyzji dotyczących państwa. Wyrażanie własnego zdania było jedną z podstaw demokracji. Ustne wywody były również niezwykle ważne w dyskursie sądowym, ponieważ przed niektórymi sądami trzeba było występować osobiście, wobec czego obywatele musieli poznać, chociaż w minimalnym zakresie, techniki przemawiania.

Celem referatu jest analiza kultury prawnej starożytnej Grecji, przedstawienie na czym polegała rytualność postępowania sądowego oraz jak przekładało się to na rozwój retoryki, która w dyskursie sądowym znalazła swoją przestrzeń do zaistnienia. O szczególnym znaczeniu retoryki w starożytności świadczyć mogą liczne traktaty, które poświęcane były „sztuce perswazji”. Duża liczba opracowań dotyczących historii i teorii retoryki, częstokroć nie uwzględnia charakterystyki postępowania jurysdykcyjnego.

Uniwersytet jako pars pro toto kultury apolityczności

Sebastian Słowiński, *smslowinski@gmail.com*, *Kolegium Międzyobszarowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych i Społecznych, Uniwersytet Warszawski*

Referat będzie pokrótce zarysowywać szkic oraz proponować refleksję nad czymś, co możemy nazwać „kulturą apolityczności”. Kultura ta, bardzo głęboko zinternalizowana przez organizacje pozarządowe, instytucje publiczne, placówki badawcze oraz dyskursy, sprowadza się zasadniczo do odpolitycznienia tego, co polityczne, co powoduje przezroczystość tego, co polityczne, a zarazem w sposób niewidoczny zostaje reprodukowane przez użytkowników kultury. Owa apolityczność jest niekwestionowanym paradygmatem wolności, na którym opiera się zarówno społeczeństwo obywatelskie, jaki i szereg instytucji publicznych (np. szkoła, szpital), które rzecz jasna pełnią określoną funkcję polityczną. Są Ideologicznym Aparatem Państwa, których celem jest niewidzialna i przezroczysta reprodukcja stosunków panowania, tak, aby uczestnicy tej specyficznej kultury nie czuli dyskomfortu opresji i władzy.

Na przykładzie instytucji uniwersytetu i pojęciowości Atlhussera dokonana zostanie analiza kultury apolityczności i jej dyskursów. Zajmować będzie nas jej geneza, struktura i racje polityczne, jakie za nią stoją. Paradoksalny charakter apolityczności uniwersytetu, jako przykładu instytucji publicznej społeczeństwa liberalnej demokracji, opowiedziany zostanie w oparciu o delezjańską krytykę pojęcia „organizmu” i struktur porządkujących. Pomocną będzie również wypracowana przez Lee Edelmana krytyka ARGUMENTU Z DZIECKA oraz pojęcie futurizmu reprodukcyjnego.

Celem wystąpienia jest przedstawienie analizy kultury apolityczności oraz wspólna refleksja nad jej założeniami, technikami oraz celami.

Wpływ folkloru słowiańskiego na twórczość fortepianową Franza Xavera Mozarta

Anna Liszewska, a.liszewska@amuz.lodz.pl, Instytut Muzyki Kameralnej, Wydział Fortepianu, Organów, Klawesynu, Muzyki Dawnej i Jazzu, Akademia Muzyczna im. G. i K. Bacewiczów w Łodzi, www.amuz.lodz.pl

Tematyka podjęta w wystąpieniu jest ściśle związana z prowadzoną przez autorkę od lat działalnością artystyczną ukierunkowaną na solowe i kameralne wykonawstwo dzieł fortepianowych. Powodem badań i rozważań nad wpływem folkloru słowiańskiego na twórczość fortepianową Franza Xavera Mozarta była potrzeba odnalezienia klucza i drogi do interpretacji dzieł literatury fortepianowej wymagającej od wykonawcy nie tylko wyobraźni dźwiękowej i własnej inwencji twórczej, ale przede wszystkim gruntownej znajomości czynników, które leżą u podstaw powstania kompozycji utworu muzycznego, zarówno tych czysto formotwórczych takich jak: melodia, rytm czy harmonia stanowiąca tło kolorystyczne, jak również czynników bezpośrednio inspirujących lub w inny sposób wpływających na powstanie dzieł muzycznych. W całej muzyce XIX wieku to właśnie folklor odgrywał szczególną rolę w powstaniu dzieł muzycznych kompozytorów urodzonych lub zamieszkałych na terenach wschodniej i zachodniej słowiańszczyzny. Bardzo często był twórczym bezpośrednio inspirującym te dzieła. Twórcy bogatej literatury fortepianowej XIX wieku w bardzo różnorodny sposób adaptowali elementy folkloru słowiańskiego. Jednak podstawą tego zjawiska był zwykle związek z rodzimą kulturą, tradycją i sztuką ludową spowodowany miejscem urodzenia i ich naturalnym wpływem na kształtowanie się osobowości twórczej. Poszukując dzieł, które w jakiś wyjątkowo oryginalny sposób wykorzystują elementy folkloru słowiańskiego autorka odnalazła twórczość fortepianową kompozytora urodzonego w Wiedniu lecz przez 30 lat mieszkającego we Lwowie, najmłodszego syna Wolfganga Amadeusza Mozarta – Franza Xavera Mozarta. Historia jego życia i twórczości jest opowieścią o związku ze słowiańską kulturą i muzyką ludową, które nie były zaszczipione mu poprzez pochodzenie czy wychowanie, ale stały się jego świadomym wyborem.

Zjawisko teatru neapolitańskiego na przykładzie twórczości Raffaela Vivianiego

*Marta Sterna, sterna.marta@gmail.com, Zakład Italianistyki, Instytut Romanistyki,
Wydział Filologiczny, Uniwersytet Łódzki, <https://www.uni.lodz.pl>*

Rozwój teatru dialektalnego we Włoszech, czyli w państwie, w którym dialekty zawsze stanowiły podstawowe narzędzie komunikacji, a podziały językowe były dodatkowo utrwalane przez rozbitcie polityczne kraju, wydaje się zjawiskiem naturalnym i spodziewanym. Zaskakująca jest jednak skala oddziaływania tego teatru nie tylko na włoską scenę narodową, lecz także na teatry Europy. Mimo to, owe regionalne centra sztuki teatralnej przez długie wieki uważane były za gorsze względem państwowych, a utwory, pisane i wystawiane w rodzimym dialekcie, stawiane na pozycji zdecydowanie marginalnej w stosunku do włoskiej dramaturgii i produkcji literackiej w ogóle. Tymczasem dzieła ich twórców reprezentują niezwykle wysoki poziom literacki, a zastosowanie dialektu jako języka sztuki jawi się nierzadko jako zabieg w pełni świadomy, mający na celu m. in. uwypuklenie cech właściwych kulturze i społeczności zajmującej dany region. Najsilniej na włoskiej scenie zaznaczył się, oprócz teatru Mediolanu, teatr neapolitański, którego obecność – również na arenie międzynarodowej – jest niezaprzeczalna. Spośród autorów piszących w języku neapolitańskim jednym z najważniejszych, obok znakomitego Eduarda De Filippo, cieszącego się niebywałą popularnością po dziś dzień, jest bez wątpienia Raffaele Viviani. Celem mojego wystąpienia było przybliżenie specyfiki teatru neapolitańskiego jako teatru dialektalnego, regionalnego, na przykładzie twórczości wspomnianego Raffaela Vivianiego. Na moje wystąpienie składało się omówienie sylwetki tego niezwykłego autora-aktora i jednocześnie reżysera, żyjącego w XX wieku, prezentacja jego języka teatralnego oraz poetyki, która nie bez przyczyny skłoniła jedną z najważniejszych badaczek jego twórczości, Antonię Lezzę, do określenia go mianem „socjologa Neapolu”. Autor ten z niezwykłą bowiem celnością ukazuje niektóre fenomeny społeczne, polityczne i kulturowe oraz związaną z nimi problematykę, poruszając w swoich dziełach tematy niezmiennie aktualne, takie jak m.in. wyobcowanie, marginalizacja niektórych społeczności, emigracja, zagadnienie „obcości” czy też „inności”, co nadaje jego sztukom wymiar uniwersalny.

Związki intertekstualne w mojej operze *Polonica Rustica* „Polskie Malowanki” (2018)

Aleksandra Joanna Garbal, wojtek329@op.pl, Związek Kompozytorów Polskich, www.zkp.pl

Tematyka wystąpienia na Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej w Lublinie, zatytułowanej *Dzieje i perspektywy kultury*, wiąże się ściśle z pracą kompozytorską autorki. Problematyka w niej zawarta rozpatrywana będzie z punktu widzenia własnych doświadczeń, której celem jest promocja kultury muzycznej, kultury duchowej i ludowej Górnego Śląska i Opolszczyzny, także kultury narodowej oraz prezentacja własnych wyników badań będących okazją do refleksji nad przeszłością, stanem obecnym i perspektywami kultury, która w ostatnich latach ulega przemianom cywilizacyjnym. Intertekstualność zaprezentowana będzie jako przykład metody badań libretta i muzyki do 3 aktowej opery *Polonica Rustica* „Polskie Malowanki” Aleksandry Joanny Garbal. W niniejszej pracy przedstawione zostaną muzyczne związki intertekstualne (motywiczne, tonacyjne, metryczne, kolorystyczne i tematyczne), inspiracje muzyczne (wpływy F. Chopina, S. Moniuszki i W. Lutosławskiego), ludowe regionalne (Śląska i Teksasu) oraz religijne (teksty). Przedstawione zostaną również intertekstualne związki sacrum i profanum (literackie, malarskie, kulturowe i społeczno-polityczne). Badana opera, skomponowana dla uczczenia 100-lecia Odzyskania Niepodległości przez Polskę, jest przykładem muzyki, która łączy tradycję z nowoczesnością, przedstawia bowiem treści, które dotyczą zarówno przeszłości, teraźniejszości, jak i przyszłości. Libretto autorstwa kompozytorki zawiera cytaty oryginalnych tekstów z różnych wieków, co stanowi pewnego rodzaju novum. Muzyka omawianej opery jest bardzo zróżnicowana pod względem charakteru, ale stylistycznie zwarta. To sceniczny obraz muzyczny, opera kameralna w stylu narodowym, utwór będący wyrazem świadomości kulturowej o tematyce ludowej. Partie instrumentalne traktowane są wokalnie i podmiotowo. Jest to utwór na 7 solistów: sopran, alt, tenor, baryton, skrzypce, wiolonczelę i fortepian. Stanowi przykład twórczego połączenia wątku folklorystycznego, religijnego i patriotycznego. Prawykonanie fragmentów tego dzieła odbyło się 11 grudnia 2018 w Polskim Wydawnictwie Muzycznym w Warszawie w ramach koncertu z cyklu 28 Portrety kompozytorskie.

Indeks

Branny G. M. T.	22	Mańkowski D.	47
Czyż A.	46	Mazur A.	20
Dąbkowska P.	43	Nowicka J.	32
Durys A.	33	Ożóg-Winiarska Z.	34
Dziaczko M.	40	Pyka K.	21
Fatyga J.	41	Sadowska N.	37
Frąszczak K.	49	Siekiera N.	23
Garbal A. J.	27, 53	Sitek M.	47
Garbal A. J.,	53	Słowiński S.	50
Głuszak P. K.	29	Smyk K.	14
Górna M.	38	Sterna M.	52
Holeksa H.	19	Strużyńska K.	18
Kokowski A.	13	Szałaj W.	17
Krzyżaniak M.	30	Szczęch S.	42
Kurowska S.	24	Torczyńska M.	31
Legierski J.	36	Węglińska M.	25
Lesiczka A.	26	Winiarski J.	34
Liszewska A.	51	Woźniak I.	39
Łucyków S.	42	Zioło K.	45